

Rettspsykiatri i praksis

Randi Rosenqvist og Kirsten Rasmussen

Rettspsykiatri i praksis

2. udgave

Universitetsforlaget

© 2. utgave Universitetsforlaget 2004

1. utgave 2001

2. opplag 2002

ISBN: 82-1500393-1

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslag: NORMAN / SANDVIK DESIGN

Sats: Rusaanes Bokproduksjon AS, Stamsund

Trykk og innbinding: AIT Otta AS, Otta

Boken er satt med: Goudy 11/13

Papir: 90 g Ensolux cream 1,6

Innhold

Forord	9
DEL 1 FORSTÅELSE AV SAKKYNDIGROLLEN	
Kapittel 1 Hva er rettspsykiatri?	13
Innledning	13
Hva er rettspsykiatri?	15
Kapittel 2 Sakkyndigoppdrag	20
Kapittel 3 Rettergang i straffesaker og sivile saker, sakkyndiges oppgaver	25
Rettergang i straffesaker	25
Saksgangen i sivile saker	29
Kapittel 4 Lovtekst, forarbeider og juridisk teori	32
Kapittel 5 Noen bemerkninger om etikk og helselovene	35
Etiske utfordringer for sakkyndige	35
Helsepersonelloven og habilitetsregler	39
Pasientrettighetsloven, samtykkekompetanse	46
DEL 2 STRAFFERETTSPSYKIATRI OG NOEN OMRÅDER INNEN SIVIL RETTSPSYKIATRI	
Kapittel 6 Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjonsregler	55
Historisk gjennomgang	55
Kliniske tilstander som omfattes av straffefrihetsregelen § 44 ..	59
Tilstander som kan gi nedsatt straffereaksjon, straffeloven § 56 .	71
Tilstander som kan gi særreaksjon etter straffeloven § 39	73

Kapittel 7 Arbeidet med rettspsykiatriske observasjoner	
i straffesaker	81
Regulering gjennom straffeprosessloven	81
Nærmere om oppnevning/mandat	88
De sakkyndiges innledende arbeid	92
Innsendelse til Den rettsmedisinske kommisjon	101
Muntlig fremstilling i retten	102
Skikk og bruk	103
Salær	105
Kapittel 8 Soningsutsettelse, soningsdyktighet	106
Momenter som kan påvirke straffeutmålingen	106
Soningsutsettelse	107
Overføring fra soning til helseinstitusjon	109
Benådning	111
Kapittel 9 Sivil rettspsykiatri og andre strafferetts-	
psykiatriske områder	112
Erstatningssaker	114
Observasjon i forbindelse med dommeravhør av barn	
i straffesaker	120
Vitnepsykologi	123
Om umyndiggjørelse og vergemål	125
Testasjonshabilitet	128
DEL 3 PSYKISK HELSEVERN	
Kapittel 10 Presentasjon av Lov om etablering og gjennom-	
føring av psykisk helsevern, reglene for frivillig og	
tvungent psykisk helsevern	133
Psykisk helsevernloven	133
Frivillig innleggelse etter psykisk helsevernloven	136
Tilbakeholdelse av psykiatrisk pasient med hjemmel	
i nødrett	140
Kriteriene for tvungent psykisk helsevern	142
Kapittel 11 Praktisk arbeid med vedtak etter psykisk	
helsevernloven	152
Forvaltningslovens bestemmelser	152
Den faglig ansvarlige, psykisk helsevernloven § 1–4	153

Pasientrettighetsloven kapittel 2, Rett til helsehjelp	156
Pasientrettighetsloven kapittel 3, Rett til medvirkning og informasjon	158
Pasientrettighetsloven kapittel 4, Samtykke til helsehjelp	159
Fremgangsmåte ved tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernloven kapittel 3. Øyeblikkelig hjelp	160
Vedtak om tvungent psykisk helsevern eller videre undersøkelse	164
Om utskriving, etterprøving, kontrollundersøkelse og overføringer	167
Gjennomføring av psykisk helsevern, vedtak som kan påklages til fylkeslegen	169
Gjennomføring av psykisk helsevern, vedtak som kan påklages til Kontrollkommisjonen	173
Dom til tvungent psykisk helsevern	181
Klage til Kontrollkommisjonen	185

DEL 4 KLINISK RETTSPSYKIATRI

Kapittel 12 Risikovurderinger	189
Historisk oversikt	191
Klinisk vurdering	192
Aktuarisk bedømmelse	193
Strukturert klinisk vurdering	195
En praktisk rettesnor	198
Historiske faktorer	199
Kliniske faktorer	202
Risikohåndtering	203
Eksempel på anamnese og risikovurdering av en utilregnelig lovbrøyer	205
Eksempel på anamnese og risikovurdering av en tilregnelig lovbrøyer	208
Anbefalt litteratur	210
Kapittel 13 Antisocial personlighetsforstyrrelse og gjentakelsesfare	211
Dyssosial personlighetsforstyrrelse	212
Antisocial personlighetsforstyrrelse	213
Psykopati	213
Psykopati og gjentakelsesfare	217

Behandling av psykopater	218
Eksempel på vurderingen av psykiatri	220
Anbefalt litteratur	223
Kapittel 14 Organiske tilstander med betydning	
for kriminalitet	224
Psykisk utviklingshemming	227
ADHD	236
Autismespektrum-lidelser	239
Epilepsi	241
Kapittel 15 Seksualforbrytere	244
Risikovurdering	248
Eksempel på vurdering av seksualovergripere	251
Anbefalt litteratur	255
Kapittel 16 Brannstiftere	256
Litteraturliste	260
Vedlegg 1	
Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven)	266
Vedlegg 2	
Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)	282
Stikkord	288